

Болница Стобарт кроз реч и слику

Болница Стобарт / [уредник и приређивач Татјана Јанковић ; превод с енглеског Марија Николић]. – Крагујевац : Народна библиотека „Вук Караџић“, 2018 (Београд : Донат граф). – 278 стр. : илустр. ; 21 см. – (Збирка Библиотека Скитија / [Народна библиотека "Вук Караџић", Крагујевац] ; књ. 12). – ISBN 978-86-83007-76-9

Болница Стобарт : Крагујевац 1915 : [каталог изложбе] / аутор изложбе и каталога Татјана Јанковић ; [превод са енглеског Марија Николић]. – Крагујевац : Народна библиотека „Вук Караџић“, 2018 (Београд : Донат граф). – 36 стр. : фотогр. ; 21 x 30 см. – ISBN 978-86-83007-77-6

Обележавање једног века од Првог светског рата на простору Србије представљало је прилику за подсећање на колективно, али и упознавање са мање познатим, индивидуалним искуством које је обележило животе многих учесница и учесника рата, доприневши сагледавању прошлих догађаја из нове перспективе. Фрагменти ових искустава сачувани су од заборава кроз фотографије, предмете са бојишта, ордење, али и поново откривене и по први пут преведене дневнике, мемоаре, писма или забележена сећања из Великог рата.

Бавећи се културном историјом Крагујевца, списатељица Татјана Јанковић приредила је књигу *Болница Стобарт* у преводу Марије Николић са енглеског језика, као и пратећу истоимену изложбу и каталог „Болница Стобарт – Крагујевац 1915“ у оквиру Народне библиотеке „Вук Караџић“ и уз подршку Града Крагујевца.

Желећи да нам укаже на неизбрисив траг који је оставила енглеска хуманитарно-медицинска мисија предвођена госпођом Мејбел Синклер Стобарт (Mabel St. Clair Stobart), монографија *Болница Стобарт* доноси нам три сведочанства о Првом светском рату припадница ове мисије, организованих у три целине као саставних делова књиге. Први део су дневничке белешке Монике Стенли, задужене за службу кухиње и набавку хране, назване „Мој дневник у Србији: 1. април – 1. новембар 1915.“ (Monica M. Stanley,

My Diary In Serbia. April 1, 1915 – Nov. 1, 1915. London, 1916). Други део књиге, „Писма из болнице Стобарт“, ауторство је Мејбел Дирмер (Mabel Dearmer, *Letters From A Field Hospital with a memoir of the author by Stephen Gwynn.* London, 1915), списатељице романа и књига за децу, чији су се комади давали у енглеским позориштима. Током боравка у Србији и задужења у пољској болници Стобарт, Дирмер је писала писма пријатељу Стивену Гвину о свакодневним догађајима, размишљањима и искуствима. Трећи део чине мемоари Олив Олдриц (Olive M. Aldridge, *The Retreat from Serbia, Through Montenegro and Albania.* London, 1916), задужене за кухињу витановачког диспанзера, која је у свом ауторском сегменту под називом „Повлачење из Србије, кроз Црну Гору и Албанију“ описала поменуте догађаје, са освртом на српску историју и, као и претходне две ауторке, наводећи своја запажања о Србији и њеном народу, и потреби да се јавност упозна са тешком ситуацијом у овој земљи.

Татјана Јанковић обједињује у *Болница Стобарт* хетерогена виђења, три женска доживљаја рата, исписана у паузама између извршавања дужности, опоравка од болести или сусрета са разним људима и судбинама. Пригодно, књигу отварамо и започињемо читање описом путовања ка Србији које нам дочарава Моника Стенли, од лондонске станице Јустон, преко немирних морских валова на броду „Саидија“, нередовних возова, живописног шаренила становништва Балкана и мрачних, безбојних болничких и ратних дана, да би смо се на крају суочили са призором воловских запрега заглављених у блату током повлачења о којима приповеда Олив Олдриц. Уз обиље проницљивих запажања све три ауторке о природи, животињама, обичајима, улози жена у рату и људским наравима, Јанковић нам представља и контемплативне странице Мејбел Дирмер, која је трагичном недовршеношћу књиге – подлегла је болести у Крагујевцу 11. јула 1915. године – као своју последњу авантуру прихватила смрт. Завршни сегмент књиге је рекапитулација догађаја у виду мемоарске прозе Олив Олдриц, са нагласком на повлачењу српске војске, становништва, и заједно са њима, чланова мисије Стобарт кроз Србију, Црну Гору и Албанију, с динамичним одломцима у којима се смењују ужаси немоћи и незнања рата са вољом и сналажљивошћу, као и повременим духовитим цртицама, својственим људима који не губе наду ни у најтежим околностима.

Отварањем локалних диспанзера под окриљем болнице Стобарт, као и покретне болнице, сачувани су не само животи војника и заробљеника, већ и локалног становништва. Предводница мисије, Мејбел Синклер Стобарт, у својој књизи *Пламени мач у Србији и другде*, коју је превео Бранко Момчиловић 2016. године (Mrs. St. Clair

Stobart, *Flaming Sword in Serbia and Elsewhere*. London, New York, Toronto 1916), детаљно описује активности у Србији у раду мисије, а ово вредно сведочанство добија свог литерарног саборца у виду монографије *Болница Стобарт*. Наративи ауторки преплићу се и допуњују, осветљавају згоде и неприлике из различитих углова, прожимајући их јаким личним печатом сваке понаособ и натапајући их културолошким и језичким особеностима српског и британског народа. Лакшем сналажењу с бројним историјским личностима које се помињу у делу, као и члановима других мисија, доприносе честе, изразито корисне напомене уз превод.

Књига *Болница Стобарт* као историографски материјал може наћи своју читалачку публику међу проучаваоцима историјских, политичких, војних или медицинских прилика током Првог светског рата, али је значајна и за даља истраживања у оквиру родних студија, књижевности, културно-историјских веза између Велике Британије и Србије, и представља подстрек за даље преводе до сада непознатих мемоара.

Неодвојиву целину уз књигу чини пратећи каталог изложбе „Болница Стобарт – Крагујевац 1915“, којим се визуелно дочарава изглед појединих делова града, пристигле хуманитарне мисије из Енглеске и Шкотске, мапе, знамените личности, али и документа усклађивања рада мисија и одлука српских власти. Личну ноту дају дописне карте чланица мисије, руком исписане, сувенири о чијем пореклу читамо у књизи, фотографије повлачења кроз Албанију и утисци Британки о Србији и српском народу.

Паралелним читањем сећања учесница мисије и листањем каталога, склапа се мозаик од фрагмената различитих утисака, гледишта и перспектива, који нам упечатљиво гради слику живота током рата, на фронту и изван њега, са судбинским обртима и изненађењима. Детаљи заведени под датумима о ситним догађајима, за целокупну причу наизглед неважним, одају карактере ауторки и стварају утисак нашег личног присуства, потпомогнут погледима ових храбрих жена са фотографија које нас дочекују у холу изложбе и са страница каталога, подсећајући нас на безвремену хуманост коју су показале током ратних дана у Србији.

Svetlana Velimirac
Faculty of Philology
University of Belgrade

<https://doi.org/10.18485/knjiz.2019.9.9.14>

Stobart Hospital through Word and Image